

Arketipler - Yükü kaydırmak/bağımlılık (shifting the burden to the intervenor)¹

Filiz Güler

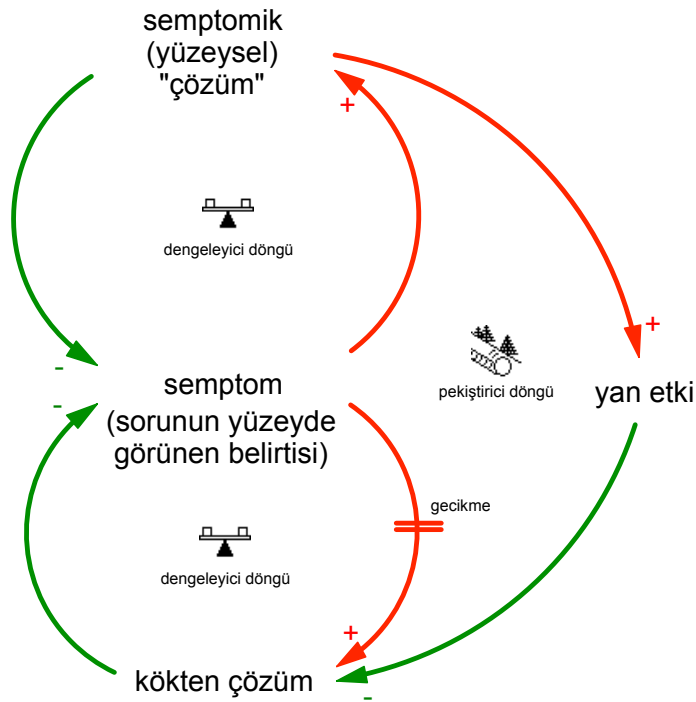
Arketip (Fransızca: archétype); kök örnek, asıl numune.

Kelime anlamıyla kalıp, şablon, kök örnek şeklinde ifade edilen arketipler gerçekte insan kültürünü oluşturan yapı taşlarıdır. İnsanlar uzun dönemler boyunca karşılaştığı benzer olayları bir süre sonra belli davranış kalıplarına oturtmuş ve bu kalıpları kuşaklar boyunca aktarmaya başlamıştır.

Önceki bültenlerde Tırmandırma, Başarılı'nın Başarısı arketipinin tanıtımı yapılmıştı, bu sayıda Yükü Kaydırmak arketipini inceliyoruz.

Yükü kaydırmak - bağımlılık (shifting the burden to the intervenor)

Tanım:

Şekil 1: Yükü Kaydırmak Arketipi

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 15. sayısında (Ağustos 2017) yayımlanmıştır.

Bir soruna semptom (belirtiye) yönelik çözüm getirildiğinde, semptom ile birlikte kökten çözüm için baskı da ortadan kalkar ve kökten çözüm becerisini azaltan bir yan etki oluşur.

Öncelikle kişi bağımlılığı artıracak olaylar zincirini başlattığını öngöremez. İkinci olarak kişisel veya toplumsal olarak, yardım almakla uzun dönemde kontrolün kaybedileceği düşünülmez.

Güçlü ve yetenekli görülen müdahale ediciye yük aktarılır. Eğer müdahale edici uyuşturucu ise bağımlısı olursun. Bağımlılığın tanımı aynı aptalca davranışı üst üste tekrar ederek farklı sonuç beklemektir. Bağımlılık, sorunun semptomuna hızlı ve kötü çözüm bulmaktır. Bu sizi gerçek sorunu çözecek uzun vadeli ve daha zor çözümden uzaklaştırır.

Böcekler ekin için tehdit mi? Tarım metodlarını geliştirmek yerine, doğal sistemi yok edecek, kolay, çabuk sonuç verecek ilaçlama yapılır, tek tip ürüne geçilir. Böcek sayısında patlama olur ve sorun daha da büyür, gelecekte daha fazla ilaçlamaya ihtiyaç duyulur.

Petrol fiyatları artıyor mu? Tükenmesi kaçınılmaz olan yenilenemeyen kaynaklardan çok, yakıt kullanım verimliliğini arttırarak veya diğer yakıt türlerine geçiş yaparak fiyatı sabitleyebiliriz. (1970’de ABD ve SSCB’nin yaptığı gibi) Fakat bunu yerine petrol için savaşıyoruz veya daha fazla petrol bulmaya uğraşıyoruz.

Bağımlılığı kırmak acı vericidir. Eroin kullanıcıları için fiziksel acıdır, başka durumlarda ekonomik acı olabilir. Kendi yükünü omuzlaması için sistemin yeteneğini güçlendirme ile sorundan sakınılabılır. Bu seçenek sisteme kendine yardım olanağı sunar. İşin sırrı bir seri sorudadır.

Sorulacak soru:

- Niçin doğal düzeltme mekanizması bozulmuş?
- Etkin çalışmalarının önündeki engeller nasıl kaldırılabilir?
- Onların başarısının daha etkili olması için nasıl mekanize edilir?

Tuzak

Sorunun çözümü, semptomları azalttığı veya maskeleydiğinde, yükü kaydırmak, bağımlılığı artırır fakat sorunun altında yatanı çözmeye yönelik hiç bir şey yapmaz. Kişinin algısını körelten bir madde de olsa, altta yatan sorunu gizleyen bir politika da olsa, seçilen ilaç, gerçek sorunu çözecek eylemi engeller.

Sorunu çözmek için tasarlanan çözüm, sistemin kendini koruma becerisini köreltiyor veya aşındırıyorsa, yıkıcı bir pekiştirici döngü devreye girmiş demektir.

Çıkış Yolu

Bu tuzaktan kurtulmanın en iyi yolu ona düşmekten kaçınmaktır. Rahatlama semptomlarının veya sorunun gerçek nedenini yadsıyan uygulamaların, yadsıma politikalarının işaretlerinin farkında olun. Odağı kısa erimli rahatlamalardan, uzun erimli yeniden yapılandırmaya kaydırın.

Sorunu çözmek için sistemin kendi yeteneğini geliştirecek veya onaracak yolda uğraşın ve sonra geri çekilin. Bağımlılığı ortadan kaldırmadan önce sistemin kendi kapasitesini geri kazandığından emin olun. Olabildiğince hızlı davranın, vazgeçme süreci, ne kadar çok beklerseniz o kadar zorlaşacaktır.